

TR61 BÖLGESİ İL BAZLI REKABET GÜCÜ ANALİZİ¹

Dr. Öğr. Üyesi Nurdan KUŞAT²

ÖZET

Günümüzün küresel yapılanması, liberal ekonomileri dış pazarlarda rekabet güçlerini artırma zorunluluğuyla yüzleşmek zorunda bırakmaktadır. Mevcut düzen içerisinde bir ülkenin dış pazarlarda rekabet gücünü artırabilmesi ise yerel ve bölgesel kalkınmanın eş anlı olarak gerçekleştirilmesiyle mümkündür.

Bu bakış açısından hareketle gerçekleştirdiğimiz çalışmamızda, önce Balassa'nın Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler - Revealed Comparative Advantage (RCA) - endeksinden yararlanarak İBBS Düzey 2 içerisinde yer alan TR61 bölgesi ve illerinin ülke genelindeki ve bölge içerisindeki rekabet gücü ölçümlemesi yapılmıştır. Daha sonra ise ISIC Rev.3 Düzey 1 çerçevesinde aynı endeks yardımıyla bölgenin il bazlı rekabet avantajları değerlendirilmeye çalışılmıştır.

2017 yılı için elde edilen bulgular TR61 bölgesinin Türkiye'deki 25 bölge içerisindeki rekabet avantajının yüksek olduğunu ortaya koymaktadır (RCA değeri 1,90). ISIC Rev.3 Düzey 1 çerçevesinde bölgenin il bazlı rekabet avantajlarının değerlendirilmesi sonucunda ise; Antalya'nın 'Tarım ve Ormancılık', 'Gayri Menkul Kiralama ve İş Faaliyetleri' ve 'Diğer Sosyal, Toplumsal ve Kişisel İşlemler' faaliyet kollarında; Isparta'nın 'Balıkçılık', 'Madencilik ve Taşocakçılığı' ve 'Toptan ve Perakende Ticaret' faaliyet kollarında; Burdur'un 'İmalat Sanayi' faaliyet kolunda rekabet avantajına sahip olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Rekabet Gücü, Rekabet Avantajı, Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler, Bölgesel Kalkınma, TR61 Bölgesi.

COMPETITIVENESS ANALYSIS IN PROVINCE BASED OF TR61 REGION

ABSTRACT

Today's global restructuring forces liberal economies to confront the need to increase competitiveness in foreign markets. Within the existing order, local and regional development must be realized simultaneously in order to increase the competitiveness of an country in foreign markets.

From this point of view, the study has been done firstly by using Balassa's Revealed Comparative Advantage (RCA) index and by measuring the competitiveness of the TR61 regions and provinces within the NUTS Level 2 within the country and within the region. Then, in the framework of ISIC Rev.3 Level 1, it was tried to evaluate provincial competitive advantages of the region with the same index.

¹ Bu Makale 5-7 Mayıs 2018 tarihleri arasında Antalya'da düzenlenen ASEAD III. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu'nda sunulan bildiriden geliştirilmiştir.

² Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta Meslek Yüksekokulu, nurdankusat@sdu.edu.tr

The findings obtained for 2017 reveals that the high competitive advantage in the TR61 of 25 regions in Turkey (RCA value of 1.90). As a result of evaluating the provincial competitive advantages in the ISIC Rev.3 Level 1 framework; Antalya has an advantage in ‘Agriculture and Forestry’, ‘Real Estate Renting and Business Activities’ and ‘Other Community, Social and Personal Service Activities’, Isparta has an advantage in ‘Fishing’, ‘Mining and Quarrying’ and ‘Wholesale and Retail Trade’, and also Burdur has a competitive advantage in the ‘Manufacturing Industry’ activity.

Keywords: Competitiveness, Competitive Advantage, Revealed Comparative Advantage, Regional Development, TR61 Region.

GİRİŞ

Günümüzün küresel yapılanması, ülkelerin ekonomik sürdürülebilirliklerini sağlamalarını bir gereklilik haline getirmiştir. Bu yapılanma ise ülkeleri dış pazarlarda rekabet güçlerini artırma zorunluluğuyla yüzleştirmektedir. Fakat bu noktada unutulmaması gereken bir konu vardır ki; bir ülkenin dış pazarlarda rekabet gücünü artırabilmesi, yerel ve bölgesel kalkınmanın sağlanmasıyla bağlantılıdır.

Türkiye 2002 yılında AB Müktesebatına uyum ve ilgili Bakanlar Kurulu Kararı çerçevesinde İstatistik Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS) uygulamasına geçerek, İBBS Düzey 2 kapsamında 26 bölgeye ayrılmıştır. Bu sınıflandırma sisteminde bölgeler; ekonomik, sosyal ve coğrafi yönden benzerlik gösteren komşu illerin, bölgesel kalkınma planları ve nüfus büyüklükleri de dikkate alınmak suretiyle belirlenmiştir. Antalya, Isparta ve Burdur’un içerisinde yer aldığı TR61 Bölgesi de bu çerçevede oluşturulmuş ve Batı Anadolu Kalkınma Ajansı’nın destekleriyle yerel kalkınma yönlendirilmeye başlamıştır.

Çalışmamızda, TR61 bölgesi içerisinde yer alan Antalya, Isparta ve Burdur illerinin önce ülke genelindeki, sonra bölge içerisindeki rekabet gücü ölçülmesi yapılmıştır. Daha sonra ise ISIC Rev.3 Düzey 1 çerçevesinde bölgenin il bazlı rekabet avantajlarının değerlendirilmesi amacıyla, yine Balassa’nın Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler-Revealed Comparative Advantage (RCA)- endeksinden yararlanılarak sektörel rekabet gücü ölçülmüştür.

1. REKABET AVANTAJI, KARŞILAŞTIRMALI ÜSTÜNLÜKLER VE RCA ENDEKSLERİ

Rekabet, günümüz ekonomilerinin kalkınma süreçleri içerisinde en çok üzerinde durdukları konuların başında gelmektedir. Kapitalist ekonomik modelin yapı taşı olan liberal dış ticaret anlayışı, bu modeli benimseyen tüm ekonomileri hem iç, hem de dış pazarlarda daha fazla rekabetçi olmaya zorlamaktadır. Rekabet anlayışı da bu gelişmeler çerçevesinde şekillenmekte ve mevcut rekabet ortamına uyum sağlayamayanlar pazarın dışına itilmektedir.

Uluslararası ticaret ve bu ticareti takip eden uluslararası rekabet söz konusu olduğunda ilk akla gelen ekonomik yaklaşımlar “karşılaştırmalı üstünlükler” adıyla anılan teoriler olmaktadır. Karşılaştırmalı üstünlüklerin kökenleri hangi iktisadi varsayımlara dayanırsa dayansın, bu teorilerin her biri uluslararası ticareti açıklamaya ve yorumlamaya çalışan en önemli teorileri içermektedir. Klasik dış ticaret teorisinin dışına çıkıldığında, karşılaştırmalı

üstünlüklerin ölçümü konusunda farklı yorumların varlığı dikkat çekmektedir (Siggel, 2006). Fakat buna rağmen Ricardo ve Heckscher – Ohlin’e ait yaklaşımların ağırlıklı bir yer tutmakta olduğu da gözlenmektedir. Harrigan (1997) ve Lai ve Zhu’ya (2007) göre Ricardo’nun karşılaştırmalı üstünlükler teorisi, sermaye zengini ülkeler arasındaki ticareti açıklamaktadır. Bu anlamda genelde gelişmiş ülkeler arasındaki ticaretin açıklanmasında kullanılabilecek bir yapı sergilerken, iki gelişmekte olan ülke ile bir gelişmiş ve bir gelişmekte olan ülke arasındaki ticareti açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Heckscher – Ohlin’in karşılaştırmalı üstünlükleri ise; genellikle, ülkelerin ekonomik gelişme düzeylerinin ve üretim faktörleri dağılımlarının heterojen olduğu durumlar söz konusu olduğunda, uluslararası ticaretin açıklanmasını sağlayan bir teori olarak kabul edilmektedir (Debaere, 2003).

Karşılaştırmalı üstünlükler, mevcut görüş ayrılıklarına ve her bir teorinin uluslararası ticaretin tüm boyutlarını açıklamakta karşılaştıkları eksikliklerine rağmen, günümüzdeki uluslararası ticari faaliyetlerin çok büyük bir kısmını açıklama yeterliliğine sahiptir. Hatta Lin, Cai ve Li (1996), karşılaştırmalı üstünlüklerin kaynağı her ne olursa olsun, karşılaştırmalı üstünlüklere dayanan tekniğin, uluslararası ticaretin faydalarını en üst düzeye çıkarmak amacıyla geliştirilen ‘en iyi strateji’ olduğunu ileri sürmektedir. Sonuç itibarıyla de Liesner (1958) ile başlayan, Balassa (1965) ve Vollrath (1991) ile devam eden süreçte; ihracatın karşılıklı avantajlarını ortaya çıkarmak amacıyla birkaç tane Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi’nin (RCA) geliştirildiği gözlenmektedir.

Liesner (1958) ilk kez kullandığı bir endeks yardımıyla İngiltere’nin Ortak Pazar karşısındaki rekabet gücünü ölçerek, rekabet gücünün ölçülebilirliği konusunda önemli bir adımın atılmasına aracılık etmiştir. İngiltere’nin 1953-1956 yılları arasında Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) ülkeleri ve İsveç’e yapılan ve seçilmiş 60 ürün grubu üzerinde gerçekleştirilen çalışmada; bir ürünlerdeki rekabet gücü artışının, aynı ürünün ihracatında meydana gelen artıştan kaynaklandığı sonucuna ulaşılmaktadır (Liesner, 1958). Ayrıca karşılaştırmalı olarak dezavantaja sahip bir ülkenin ihracat yapabilmemesinin birinci koşulu aşırı uzmanlaşma gerektiren ürünleri üretebilme şartı olarak belirtilirken, ikinci koşul olarak ürün farklılaştırmasına gidilmesi gereği üzerinde durulmaktadır (Liesner, 1958: 303).

Balassa’nın Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler yaklaşımı, Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisi’ni baz alan bir yaklaşım olarak dikkat çeker. Klasik Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisine göre, serbest ticaret koşulları altında ticari faaliyette bulunan ülkeler, karşılaştırmalı üstünlüğe sahip oldukları ürünlerde uzmanlaşacaklar ve bu ürünlerin net ihracatçısı haline geleceklerdir. Bir ülkenin bir malda net ihracatçı olması, o ülkenin belirtilen malda karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu anlamına gelmektedir ki; Balassa’nın bu noktadan yola çıkarak, Liesner’in endeksini de yeniden düzenleyerek formüle ettiği endeks; hem ülkelerin rekabet gücünü ölçmekte, hem de ülkelerin uzmanlaşma alan ve düzeyleri hakkında fikir vermektedir. Endeksin bu çok yönlülüğü ise Balassa’nın RCA endeksine diğer karşılaştırmalı üstünlük endeksleri içerisinde özel bir yer sağlamaktadır.

Balassa (1965) ilk RCA endeksini aşağıdaki şekilde formüle etmiş ve çalışmalarında kullanmıştır.

$$RCA_{B1} = \frac{\frac{X_{ij}}{X_{it}}}{\frac{X_{nj}}{X_{nt}}}$$

Bu formülde;

X_{ij} = “i” ülkesinin “j” ürünü ihracatını, X_{it} = “i” ülkesinin tüm ürünlerdeki toplam ihracatını,

X_{nj} = Baz alınan ülke grubunun “j” ürünü ihracatını, X_{nt} = Baz alınan ülke grubunun tüm ürünlerdeki toplam ihracatını göstermektedir.

Balassa, geliştirdiği bu ilk endeksten yola çıkarak, 2 farklı endeks daha oluşturmuştur ki bu endekslerin hesaplanmasında toplam dünya ihracatı ve ülkelerin ithalatları da kullanılmaktadır. ‘W’ ile dünyanın, ‘M’ ile ithalatın simgelendiği bu endeksler ise şu şekilde formüle edilmektedir:

$$RCA_{B2} = \frac{\frac{X_{ij}}{X_{it}}}{\frac{X_{wj}}{X_{wt}}} \quad \text{ve} \quad RCA_{B3} = \frac{\frac{X_{ij}}{X_{it}}}{\frac{M_{ij}}{M_{it}}}$$

Vollrath (1991) ise; Liesner ve Balassa’nın kullandığı RCA endekslerinden yola çıkarak bu endekslerin yanına yenilerini ilave eden araştırmacı olmuştur. Vollrath, (1991)³ bu dört endekse yöneltilen eleştirilerden ve mevcut eksikliklerinden ivmelendiği çalışmasında üç yeni endekse yer vermektedir.

Günümüze gelene kadar ortaya konulmuş olan tüm RCA endeksleri, ülkelerin karşılaştırmalı olarak sahip oldukları sektörel bazlı avantaj ve dezavantajların belirlenmesi ve ölçülmesinde kullanılan az sayıdaki uygulamadan biri olarak yoğun tartışmalara maruz kalmaktadır. Balassa’nın konu çerçevesindeki tüm çabaları ve bu tartışmalardan elde edilen sonuçlar genelde bu endekslerin mevcut amaç dahilinde kullanılabilir en etkin araçlar olduğunu ortaya koymakta olsa da; maalesef RCA endeksleri sonuçlarının günümüzün en bilinen modern uluslararası ticaret teorileriyle tutarlılıkları her zaman açık değildir (Richardson ve Zhang, 2001). Fakat yine de ülkelerin sektörel rekabet güçlerinin ölçülmesi ve bu sayede birbirleriyle karşılaştırılması adına kullanılabilir daha etkin bir araç henüz bulunamamıştır.

2. İBBS DÜZEY 2 VE TR61 BÖLGESİ

İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması olarak adlandırılan İBBS, Avrupa Birliği İstatistik Ofisi - Eurostat tarafından Birlik’e detaylı veriler sunmak üzere 70’li yıllarda oluşturulmuş bir sınıflandırmadır (<http://www.planlama.org>) . İBBS, Türkiye’de de örnek bölge birimi uygulaması olarak kabul edilmiş ve Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK)

³ Vollrath’ın Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksine yönelik katkılarını ve geliştirdiği endeksleri ayrıntılı bir şekilde incelemek için, araştırmacının 1991 yılında yapmış olduğu çalışmaya başvurulabilir. Bu çalışmada Balassa’nın kullandığı RCAB3 endeksinden yararlanılarak hesaplamalar gerçekleştirildiği için, konunun dağılmasını önlemek ve anlaşılabilirliği azaltmamak adına daha fazla ayrıntıya girilmemiştir.

desteği ile Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından 2002 yılında kullanıma girmiştir (<http://www.dpt.gov.tr/bgyu/biid/ibbs.html>). Bu sınıflandırma AB'ye üyelik süreci içerisinde Türkiye'nin uygulamakla yükümlü bulunduğu bir kriter olarak da adledilebilir. Bu kapsamda Türkiye'nin Avrupa ile karşılaştırılmasında kullanılacak bölgesel istatistik verilerinin üretilmesi amacına hizmet etmektedir (<http://yereldemokrasi.net>). İBBS ile Türkiye'nin bölgesel politika çerçevesini de konumlandırmak amacıyla 3 kademedен oluşan bir bölge sistemi oluşturulmuştur. Önce ekonomik, sosyal ve coğrafi yönden benzerlik gösteren komşu iller, bölgesel kalkınma planları ve nüfus büyüklükleri de dikkate alınmak kaydıyla 1. ve 2. Düzey bölgeler yapılandırılmıştır. Sonuç itibarıyla Düzey 1, 12 adet bölgeyi; Düzey 2 ise 26 adet bölgeyi kapsamaktadır. Düzey 3 bölgeleri ise, 81 ili tanımlamaktadır. İBBS sınıflandırma sistemi içerisinde İBBS Düzey 2 bölgeleri, 2003 yılında düzenlenen Katılım Ortaklığı Belgesi çerçevesinde kalkınma ajansları ile ilişkilendirilerek, her bir ajansa kendi bölgesel kalkınma planlarını hazırlama yetkisi verilmiştir. ((<http://yereldemokrasi.net>)).

Yapılan çalışmada bölgesel rekabet gücü ölçülmek istenen TR61 bölgesi, Antalya, Isparta ve Burdur illerini içine almaktadır. Ve yine bu bölge, Batı Anadolu Kalkınma Ajansı olarak adlandırılan BAKA ile ilişkilendirilmiştir.

Çalışma kapsamında hem Türkiye'nin, hem de TR61 bölgesinin dış ticaret hacminden yola çıkılarak çeşitli rekabet gücü ölçümleri yapılması planlanmıştır. Tablo 1 bu değerlendirmelerde kullanılan veri setlerini göstermek ve hesaplamalara geçmeden genel bir değerlendirme ortaya koyabilmek adına düzenlenmiştir.

Tablo 1: Türkiye ve TR61 Bölgesi Dış Ticaret Değerleri (\$) (2010-2017)

Yıllar	TR Toplam İhracat	TR61 Toplam İhracat	TR %	TR Toplam İthalat	TR61 Toplam İthalat	TR %
2010	113.883.200.00 0	1.188.382.92 2	1,0 4	185.544.300.00 0	908.765.709	0,4 9
2011	134.906.900.00 0	1.269.852.06 5	0,9 4	240.841.700.00 0	832.551.064	0,3 5
2012	152.461.700.00 0	1.283.295.62 2	0,8 4	236.545.100.00 0	737.277.116	0,3 1
2013	151.802.600.00 0	1.388.699.13 7	0,9 1	251.661.300.00 0	839.116.251	0,3 3
2014	157.610.200.00 0	1.364.870.65 8	0,8 7	242.177.000.00 0	880.606.798	0,3 6
2015	143.838.900.00 0	1.290.298.58 1	0,9 0	207.234.400.00 0	1.056.868.08 9	0,5 1
2016	142.557.400.00 0	1.327.785.81 1	0,9 3	198.618.200.00 0	1.265.541.87 3	0,6 4
2017	157.055.371.00 0	1.629.285.51 6	1,0 4	233.791.662.00 0	1.278.474.93 0	0,5 5

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr>

2017 yılı dış ticaret verilerinden yola çıkılarak gerçekleştirilen hesaplamada; TR61 bölgesinin yıllık ihracat değerinin, Türkiye ihracatı içerisindeki payı yaklaşık %1, ithalat payı ise %0,55 olarak bulgulanmıştır. Tespit edilen bu değerler incelenen bölgenin Türkiye dış ticaretine olan katkısının zayıf olduğunun bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Fakat önemli olan varolan bir potansiyelin verimli bir şekilde değerlendirilmesi ve bu sürecin ülke ekonomisine artı değer katacak şekilde yönetilmesinin sağlanmasıdır. Bu amaçla her bölgenin ve her bölge içerisinde yer alan her ilin sektörel rekabet gücünün ölçülmesi gerekir.

İncelenen bölgenin ve bu bölgeyi oluşturan illerin sektörel bazlı rekabet gücü ölçülmesine girmeden önce, TR61 içerisinde yer alan illerin geçmiş sekiz yıla ait dış ticaret verileri Tablo 2’de düzenlenmiştir.

Tablo 2: TR61 Bölgesi İl Bazlı Dış Ticaret Değerleri (\$) (2010-2017)

	TR61		Antalya		Isparta		Burdur	
Yıllar	İhracat	İthalat	İhracat	İthalat	İhracat	İthalat	İhracat	
2010	1.188.382.922	908.765.709	864.215.958	816.585.737	128.928.215	66.624.396	195.238.749	25.5
2011	1.269.852.065	832.551.064	961.010.841	689.246.156	141.902.954	120.097.228	166.938.270	23.2
2012	1.283.295.622	737.277.116	977.894.778	666.709.059	155.031.206	47.644.676	150.369.638	22.9
2013	1.388.699.137	839.116.251	1.047.252.766	754.465.866	133.870.560	54.108.506	207.575.811	30.5
2014	1.364.870.658	880.606.798	1.032.681.507	808.191.617	137.243.667	48.473.220	194.945.484	23.9
2015	1.290.298.581	1.056.868.089	961.270.159	976.463.065	127.397.199	47.291.537	201.631.223	33.1
2016	1.327.785.811	1.265.541.873	997.112.332	1.124.059.567	151.732.543	94.974.350	178.940.936	46.5
2017	1.629.285.516	1.278.474.930	1.240.938.381	1.119.134.277	191.038.481	103.726.669	197.308.654	55.6

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr>

TR61 bölgesi kapsamında incelenen her üç ilin de genel itibariyle dış ticaret fazlası veren iller konumunda olduğu gözlenmektedir. Bu illerden sadece Antalya, incelenen tarih aralığı içerisinde, 2015 ve 2016 yıllarında dış ticaret açığı vermiştir. Ayrıca tablo verilerinden anlaşılacağı üzere dış ticaret hacmi en fazla olan il yine Antalya’dır.

Bu bölümde bölge ve bölge illerinin genel dış ticaret verileri kısaca değerlendirilmiş ve aşağıdaki bölümde de çalışmanın amacı çerçevesinde gerçekleştirilen uygulamaya yer verilmiştir.

3. ÇALIŞMANIN YÖNTEM, BULGU VE SONUÇLARI

Balassa tarafından geliştirilen ‘Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi’ (Revealed Comparative Advantage Index – RCA), rekabet gücünün ölçülmesi amacıyla oldukça yaygın bir şekilde kullanılan bir endekstir (Bilas ve Bošnjak; 2015). Balassa’dan sonra bu endeksin farklı versiyonlarının türetilerek rekabet gücünün ölçülmesinin gerçekleştirildiği görülmektedir. Fakat literatürde Balassa’nın endeks ölçümlemesinden yola çıkılarak türetilen bu endekslerin, Balassa’nın o jinal endeksinden daha fazla kısıtlamaya ihtiyaç duyduğu yönünde çalışma bulguları mevcuttur (De Benedictis ve Tamperi, 2002). Ayrıca bu bulgulara rağmen; RCA endekslerinin, bir ülkenin ihracattaki karşılaştırmalı

üstünlük avantajını ortaya koyan, ama karşılaştırmalı üstünlüğün kaynağını gösterme konusunda yetersizlikleri olan (Utkulu ve Seymen, 2004) endeksler oldukları konusunda da bazı görüşler bulunmaktadır.

Yerli ve yabancı literatürde Balassa'nın RCA endeksi kullanılmak kaydıyla gerçekleştirilmiş pek çok çalışma bulunmaktadır. Farklı ülkeler ve farklı sektörler üzerinde gerçekleştirilen bu çalışmalardan bazılarını Tablo 3'te yer verilmiştir.

Tablo 3: Balassa'nın RCA Endeksine Göre Yapılmış Bazı Yerli ve Yabancı Çalışmalar

<i>Araştırmacı</i>	<i>Yıl</i>	<i>Karşılaştırma Ülkeleri</i>	<i>Yapılan İncelenen Sektör</i>
<i>Kaitila ve Widgren</i>	1999	Baltık ülkeleri – AB	Genel
<i>Ferto ve Hubbard</i>	2002	Macaristan – AB	Genel
<i>Altay ve Gacaner</i>	2003	Türkiye – Çin	Tekstil ve Hazır Giyim
<i>Hatırlı ve ark.</i>	2003	Türkiye – AB	Tekstil ve Hazır Giyim
<i>Erlat ve Erlat</i>	2004	Türkiye – 12 Ortadoğu Ülkeleri	Genel
<i>Çoban ve Kök</i>	2005	Türkiye – AB	Tekstil
<i>Seyoum</i>	2007	Genel	Hizmet
<i>Serin ve Civan</i>	2008	Türkiye – AB	Domates, Zeytinyağı ve Meyve Suyu
<i>Jayawickrama ve Thangavelu</i>	2008	Singapur-Çin-Hindistan	Endüstri
<i>Yücel</i>	2010	Türkiye – Çin	Tekstil ve Hazır Giyim
<i>Amighini ve ark.</i>	2011	İtalya	Genel
<i>Kara ve Erkan</i>	2011	Türkiye	Emek Yoğun
<i>Riaz ve Jansen</i>	2012	Pakistan	Tarım
<i>Mahajan ve ark.</i>	2015	Hindistan – İrlanda – İsrail	İlaç

Tablo 3'ü incelediğimizde; RCA endeksinin yerli/yabancı pek çok araştırmacı tarafından günümüze gelene kadar sıklıkla kullanılmış olduğu görülmektedir. Ayrıca bu endeksin hem iki ya da daha fazla sayıdaki ülkenin karşılaştırılmasında, hem de bir tek ülkenin sektörel rekabet gücünün belirlenmesinde kullanılmış olduğu dikkat çekmektedir.

3.1. Çalışmanın Yöntemi

Türkiye 2002 yılında AB Müktesebatına uyum ve ilgili Bakanlar Kurulu Kararı çerçevesinde İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS) uygulamasına geçerek, İBBS Düzey 2 kapsamında 26 bölgeye ayrılmıştır. Antalya, Isparta ve Burdur'un içerisinde yer aldığı TR61 Bölgesi de bu çerçevede oluşturulmuş ve Batı Anadolu Kalkınma Ajansı'nın destekleriyle yerel kalkınmayı yönlendirilmeye başlamıştır.

Çalışmada, TR61 bölgesinin tüm bu bölgeler genelindeki ve bölge illerinin kendi aralarındaki rekabet gücü ölçülmesi yapılmaktadır. Bu amaçla ISIC Rev.3 - Tüm Ekonomik Faaliyetlerin Uluslararası Standart Sanayi Sınıflaması Revize 3 (International Standard Industrial Classification of all Economic Activities, Revision 3) Düzey 1 çerçevesinde gerçekleştirilen rekabet gücü ölçülmesi için Balassa'nın Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler - Revealed Comparative Advantage (RCA) - endeksinden yararlanılmaktadır. Mevcut verilere ise Türkiye İstatistik Kurumu resmi internet sitesinden (<http://www.tuik.gov.tr>) ulaşılmış ve hesaplamalar bu verilerin Balassa'nın kullandığı Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler (Revealed Comparative Advantages – RCA) denklemine yerine konulmak suretiyle gerçekleştirilmiştir.

Balassa'nın orijinal RCA endeksi⁴ çalışmaya aşağıdaki şekliyle uyarlanmıştır:

$$RCA_{ij} = (X_{ij} / X_{rt}) / (M_{ij} / M_{rt})$$

Bu eşitlikte;

(RCA_{ij}) i ilinin j mal grubundaki açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük katsayısını;

(X_{ij}) i ilinin j mal grubundaki ihracatını;

(X_{rt}) r bölgesinin toplam ihracatını;

(M_{ij}) i ilinin j mal grubundaki ithalatını;

(M_{rt}) r bölgesinin toplam ithalatını göstermektedir.

RCA_{ij} >1 ise i ilinin j mal grubunda bölgesel rekabet gücü yüksek, RCA_{ij} <1 ise i ilinin j mal grubunda bölgesel rekabet gücü düşük, RCA_{ij} =1 ise i ilinin j mal grubunda bölgesel rekabet gücü bölge uzmanlaşma düzeyiyle aynı şekilde yorum yapılmıştır.

3.2. Çalışmanın Bulgu ve Sonuçları

Balassa'nın RCA endeksinden yararlanılarak; IBBS Düzey 2 çerçevesinde 26 bölgeye ayrılan Türkiye'nin bölge bazlı rekabet gücü ölçülmesi gerçekleştirilmiş ve elde edilen sonuçlar Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4: TR61'in IBBS Düzey 2 Çerçevesinde Rekabet Gücü (2017 Yılı)

Bölge Kodu	RCA	Bölge Kodu	RCA
TR10	0,90	TR71	1,47
TR21	1,46	TR72	1,37
TR22	2,02	TR81	0,49
TR31	1,40	TR82	1,19

⁴ Balassa'nın(1965) çalışmasında kullandığı orijinal RCA endeksi şu şekildedir:

$$RCA_{ij} = (X_{ij} / X_{it}) / (M_{ij} / M_{it})$$

Bu eşitlikte; RCA_{ij} i ülkesinin j mal grubundaki açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük katsayısını; (X_{ij}) i ülkesinin j mal grubundaki ihracatını; (X_{it}) i ülkesinin toplam ihracatını; (M_{ij}) i ülkesinin j mal grubundaki ithalatını; (M_{it}) i ülkesinin toplam ithalatını göstermektedir.

RCA_{ij} >1 ise i ülkesinin j mal grubunda rekabet gücü yüksek, RCA_{ij} <1 ise i ülkesinin j mal grubunda rekabet gücü düşük, RCA_{ij} =1 ise i ülkesinin j mal grubunda rekabet gücü dünya uzmanlaşma düzeyiyle aynı şekilde yorum yapılır (Coxhead, 2007).

TR32	2,25	TR83	1,04
TR33	1,11	TR90	13,75
TR41	1,70	TRA1	0,84
TR42	1,37	TRA2	0,99
TR51	0,80	TRB1	3,45
TR52	2,36	TRB2	1,39
TR61	1,90	TRC1	1,89
TR62	1,42	TRC2	2,17
TR63	0,87	TRC3	6,10

Bölgesel değerlendirme sonuçları TR90 bölgesinin (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane) yüksek rekabet avantajını ortaya koyarken (RCA=13,75), TR81 bölgesinin (Zonguldak, Karabük, Bartın) düşük rekabet avantajını (RCA=0,49) da ortaya çıkarmaktadır. TR61 bölgesi ise bu değerlendirme sonuçlarına göre iyi performansı ile genel içerisinde orta düzey ve üstü denilebilecek bir noktada yer almaktadır (RCA=1,90).

Balassa'nın RCA endeksinden yararlanmak kaydıyla TR61 bölgesi ve bu bölge içerisinde yer alan 3 ilin Türkiye genelindeki rekabet gücü ölçülmesi yapılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 5'te aktarılmıştır.

Tablo 5: TR61 Bölgesi ve İllerinin Türkiye Genelindeki Rekabet Gücü (2010-2017)

Yıllar	TR61 RCA	Antalya RCA	Isparta RCA	Burdur RCA
2010	2,13	1,72	3,15	12,45
2011	2,72	2,49	2,11	12,84
2012	2,70	2,28	5,05	10,18
2013	2,74	2,30	4,10	11,27
2014	2,38	1,96	4,35	12,51
2015	1,76	1,42	3,88	8,77
2016	1,46	1,24	2,23	5,36
2017	1,90	1,65	2,74	5,28

RCA değerleri sonucu TR61 bölgesinin Türkiye genelindeki rekabet gücünün yüksek olduğunu göstermektedir. Fakat 2010- 2017 yılları arasındaki değişime dikkat ettiğimizde son yıllarda bölgenin rekabet gücünde bir azalmanın söz konusu olduğu da dikkat çekmektedir (2011 yılı itibariyle 2,72 olan RCA değeri 2017 yılında 1,90'a gerilemiştir).

Bölgenin il bazlı rekabet avantajını değerlendirdiğimizde ise son dönem itibariyle en yüksek rekabet avantajına sahip ilin Burdur olduğu, bu ili sırasıyla Isparta ve Antalya'nın takip ettiği görülmektedir. Fakat Tablo 3'deki değerler aynı zamanda yıllar bazında adı geçen iller için de rekabet gücünde bir gerilemenin varlığını göstermektedir. Bu gerilemenin genel sebebi ise, bölge illerinin ithalat artış oranlarının ihracat artış oranlarından daha yüksek olmasıdır.

Çalışma kapsamında TR61 bölgesinde yer alan illerin bölge bazlı rekabet güçlerinin de ölçülmesi amaçlanmaktadır. Bu gerekçeyle düzenlenen Tablo 6, çalışma bölgesi olarak belirlediğimiz TR61 illerinin, bölge içerisindeki il bazlı rekabet gücünü göstermektedir.

Tablo 6: Antalya, Isparta ve Burdur İllerinin TR61 İçerisindeki Karşılaştırmalı Rekabet Gücü

<i>Yıllar</i>	<i>Antalya RCA</i>	<i>Isparta RCA</i>	<i>Burdur RCA</i>
2010	0,81	1,48	5,84
2011	0,91	0,77	4,72
2012	0,84	1,87	3,77
2013	0,84	1,49	4,11
2014	0,82	1,83	5,25
2015	0,81	2,21	4,99
2016	0,85	1,52	3,67
2017	0,87	1,45	2,78

Tablo 6 Burdur'un, diğer iller karşısındaki bölge içi rekabet avantajının yüksekliğini göstermektedir (2017 yılı RCA değeri 2,78). Isparta'nın bölge içi rekabet üstünlüğünün de yüksek olduğu gözlenirken (2017 yılı RCA değeri 1,45), Antalya'nın düşük bir rekabet avantajına sahip olduğu bulgulanmıştır (2017 yılı RCA değeri 0,87). 2010-2017 tarih aralığında bu üstünlüklerin il bazlı sonuçlarının genel olarak hiç değişim göstermemesine karşın; Burdur'un rekabet gücünün gittikçe azaldığı (2010 RCA değeri 5,84, 2017 RCA değeri 2,78), Isparta'nın rekabet gücünün yıllar itibariyle dalgalanmalar göstermesine rağmen sonuç itibariyle pek değişmediği (2010 RCA değeri 1,48, 2017 RCA değeri 1,45) ve Antalya'nın rekabet gücünde ise küçük çapta bir iyileşme yaşandığı (2010 RCA değeri 0,81, 2017 RCA değeri 0,87) söylenebilir.

Çalışmada bir diğer amaç; hedef kitle olarak belirlenen TR61 bölgesi illerinin ayrı ayrı sektörel rekabet güçlerini ortaya koyabilmektir. Bu çerçevede Birleşmiş Milletler tarafından geliştirilen ISIC Rev.3 (Tüm Ekonomik Faaliyetlerin Uluslararası Standart Sanayi Sınıflaması Revizyon 3 - International Standard Industrial Classification of All Economic Activities, Rev.3), Düzey 1 değerleri baz alınarak, Balassa'nın RCA modeli üzerinden hesaplamalar gerçekleştirilmiştir. Elde edilen sonuçlar Tablo 7, 8, 9, 10, 11, 12 ve 13'ün yardımlarıyla aktarılmaktadır.

Tablo 7: TR61 Bölgesi İlleri “Tarım ve Ormanlık” Karşılaştırmalı Rekabet Gücü

<i>Yıllar</i>	<i>Antalya</i>	<i>Isparta</i>	<i>Burdur</i>
2010	1,07	0,28	0,00
2011	1,09	0,26	0,09
2012	1,01	0,97	0,08
2013	1,06	0,45	0,08
2014	1,12	0,31	0,10
2015	1,11	0,37	0,03
2016	1,05	1,04	0,04
2017	1,15	0,59	0,01

Tablo 7’den ‘Tarım ve Ormancılık’ sektöründe rekabet gücü avantajının Antalya iline ait olduğu anlaşılmaktadır (2017 yılı RCA değeri 1,15). Diğer iki ilin RCA değerleri 1’in altında çıktığı için, bu illerin tarım ve ormancılık sektöründeki rekabet avantajlarının zayıf olduğu söylenebilir. Fakat 2016 yılında Isparta’nın bir rekabet avantajı ortaya koyduğu da (RCA değeri 1,04) gözlenmekte olup, bu durumu değerlendiremediği ve bir sonraki yıla sürdürmediği de gözlenmektedir.

Tablo 8: TR61 Bölgesi İlleri “Balıkçılık” Karşılaştırmalı Rekabet Gücü

<i>Yıllar</i>	<i>Antalya</i>	<i>Isparta</i>	<i>Burdur</i>
2010	0,91	11526,38	
2011	0,11	96914,46	
2012	0,11	176204,95	
2013	0,03	240426,08	
2014	0,00	190990,75	
2015	0,35	39088,07	
2016	0,18	130227,97	
2017	0,12	4921,20	

Tablo 8 Isparta ilinin ‘Balıkçılık’ sektöründeki yüksek oranlı rekabet gücü üstünlüğüne dikkat çekmektedir. Hatta Isparta, hesaplanan bu RCA değerleri ile, bölgenin balıkçılık sektörü uzmanlaşma lideri olduğunu da ispatlamaktadır. Buna karşılık bir kıyı şehri olan Antalya’nın balıkçılıktaki rekabet dezavantajı dikkat çekmektedir. Burdur’un ise bu sektörle ilgili dış ticaret faaliyeti bulunmadığı için herhangi bir rekabet avantajı hesaplaması gerçekleştirilememiştir.

Antalya balıkçılık sektörünün ithalat ağırlıklı yapısı, Isparta balıkçılık sektörünün ise ihracat ağırlıklı yapısı bu sonuçların oluşmasında önemli bir etkidir. Antalya yoğun turistik taleple karşılaşan bir il olarak bu alanda yoğun ithalat gerçekleştirmek zorunda kalmaktadır. Isparta ise yerel ürünlerini genelde yurtdışına pazarlama avantajını yaşamaktadır.

Tablo 9: TR61 Bölgesi İlleri “Madencilik ve Taşocakçılığı” Karşılaştırmalı Rekabet Gücü

<i>Yıllar</i>	<i>Antalya</i>	<i>Isparta</i>	<i>Burdur</i>
2010	1,97	0,30	0,35
2011	0,86	1,09	2,18
2012	1,01	2,24	0,90
2013	0,88	0,74	2,17
2014	0,80	0,98	2,39
2015	1,14	2,51	0,80
2016	1,38	4,06	0,65

2017 | 1,77 4,12 0,56

Tablo 9'a göre 'Madencilik ve Taşocakçılığı' sektöründe Isparta'nın yüksek rekabet avantajına sahip olduğu söylenebilir (2017 RCA değeri 4,12). Antalya da bölge içerisinde aynı şekilde yüksek rekabet avantajı sergilemektedir (2017 RCA değeri 1,77). Burdur ise bölge içerisindeki diğer iller karşısında düşük bir rekabet avantajı ortaya koymaktadır (2017 RCA değeri 0,56). Isparta, çevresindeki zengin maden yataklarından elde ettiği mermer ağırlıklı madenleri il bazında işleyerek yurt dışına pazarlamanın avantajını, bu sektörde rekabet üstünlüğünü elde ederek göstermektedir. Fakat tüm illerin incelenen yıllar çerçevesinde çok istikrarlı bir rekabet üstünlüğünü sağlayamadıkları da RCA değerlerinin istikrarsızlığından anlaşılmaktadır.

Tablo 10: TR61 Bölgesi İlleri "İmalat Sanayi" Karşılaştırmalı Rekabet Gücü

<i>Yıllar</i>	<i>Antalya</i>	<i>Isparta</i>	<i>Burdur</i>
2010	0,60	2,52	17,88
2011	0,77	1,09	6,99
2012	0,73	2,58	6,90
2013	0,69	2,31	6,26
2014	0,70	3,26	7,65
2015	0,71	3,61	9,96
2016	0,79	2,02	5,52
2017	0,82	2,09	4,28

Tablo 10'a göre 'İmalat Sanayi' faaliyet kolunda Burdur'un bölgesel bazlı rekabet avantajını yakalamış olduğu söylenebilir (2017 RCA değeri 4,28). Isparta da Burdur'un arkasından benzer bir performansı sergilemektedir (2017 RCA değeri 2,09).

Antalya ise bu faaliyet alanında bir üstünlük yakalayamamıştır. Antalya'nın bu düşük rekabet avantajı sahipliği, ilin yerli ve yabancı turist çekme potansiyelinin yüksekliğiyle bağlantılı olup, özellikle yabancı turistlerin ağırlanması sürecinde ağırlıklı olarak ithal ürünlere ihtiyaç duyuyor olması kaynaklıdır.

Ayrıca RCA değerlerinin yıllık değişimlerine baktığımızda; Burdur'un rekabet avantajında 2010 yılından itibaren yüksek oranlı bir azalmanın varlığı dikkat çekmektedir (2010 RCA değeri 17,88).

Tablo 11: TR61 Bölgesi İlleri "Toptan ve Perakende Ticaret" Karşılaştırmalı Rekabet Gücü

<i>Yıllar</i>	<i>Antalya</i>	<i>Isparta</i>	<i>Burdur</i>
2010	1,13	0,00	
2011	2,06	0,02	
2012	1,25	0,00	

2013	0,73	205882,78
2014	0,47	205515,64
2015	0,72	44965,64
2016	0,51	438203,16
2017	0,55	2132549,51

Tablo 11’deki endeks sonuçları ‘Toptan ve Perakende Ticaret’ faaliyet kolunda Isparta’nın üstün rekabet avantajına dikkat çekmektedir. Adı geçen faaliyet kolunda Burdur’un herhangi bir dış ticaret faaliyeti bulunmamaktadır. Antalya ise düşük bir performans sergilemektedir (2017 RCA değeri 0,55). Isparta’nın yöresel ürünlerinin varlığı (özellikle gül gibi) ve bu ürünlerinin dünya çapında da neredeyse tekel konumunda bulunuyor olması İl’in bu avantajı elde etmesindeki temel gerekçedir.

Diğer taraftan Antalya’nın 2010-2012 yılları arasında Toptan ve Perakende Ticaret faaliyet kolunda TR61 bölgesi içerisinde bir rekabet avantajı olduğu, fakat sonrasında bu avantajı Isparta’ya kaptırdığı da görülmektedir.

Tablo 12: TR61 Bölgesi İleri “Gayrimenkul, Kiralama ve İş Faaliyetleri” Karşılaştırmalı Rekabet Gücü

<i>Yıllar</i>	<i>Antalya</i>	<i>Isparta</i>	<i>Burdur</i>
2010	1,00		
2011	193515,00		
2012	1,19		
2013	1,00		
2014	1,00		
2015	1,00		
2016	1,00		
2017	1,00		

Tablo 12’nin sonuçları ‘Gayrimenkul, Kiralama ve İş Faaliyetleri’ alanında Antalya’nın diğer iki il karşısındaki rekabet gücü avantajı sahipliğini göstermektedir. Antalya ilinin yerli turistlerin yanı sıra yabancı turistleri de büyük ölçüde çeken küresel bir cazibe merkezi olması, bu sonucun ortaya çıkmasında önemli bir rol üstlenmektedir. Isparta ve Burdur’un ise bu faaliyet alanında herhangi bir dış ticaret işlemi bulunmamaktadır.

Tablo 13: TR61 Bölgesi İlleri “Diğer Sosyal, Toplumsal ve Kişisel İşlemler” Karşılaştırmalı Rekabet Gücü

<i>Yıllar</i>	<i>Antalya</i>	<i>Isparta</i>	<i>Burdur</i>
<i>2010</i>	1,00		
<i>2011</i>	1,00		
<i>2012</i>	1,00		
<i>2013</i>	1,06		
<i>2014</i>	1,03		
<i>2015</i>	1,00		
<i>2016</i>	1,00		
<i>2017</i>	1,00		

Tablo 13 ‘Diğer Sosyal, Toplumsal ve Kişisel İşlemler’ faaliyet kolunda da Antalya’nın bölge bazlı rekabet avantajına sahip olduğuna dikkat çekmektedir. Antalya’nın bu rekabet gücünün ortaya çıkmasında yine küresel turistik altyapının varlığı etkili olmaktadır. Isparta ve Burdur’un ise bu faaliyet alanında herhangi bir dış ticaret işlemi bulunmamaktadır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bir ülke içerisinde gerçekleştirilen bölgesel bir sınıflandırmada, bölgenin ülke ekonomisine katkısını ölçümlemek ve bu katkının ağırlıklı olarak hangi sektörlerden kaynaklandığını gözlemlemek, bölgelere yönelik yapılacak teşviklerde önceliklerin belirlenmesi adına önem arz eder. Bu önceliğin bilincinde olarak gerçekleştirdiğimiz çalışma sonuçları; TR61 bölgesini oluşturan illerin sektörel rekabet güçlerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Elde edilen RCA endeksi sonuçlarına göre; incelenen bölge illerinin sektörel rekabet güçlerini aşağıdaki şekilde özetlemek ve yorumlamak mümkündür.

Tarım ve Ormanlık: Antalya tarımsal ürün ihracatında üstün bir yapı ortaya koymaktadır. İthal edilen tarımsal ürünün dört kat fazlasını ihraç etmektedir. Rekabet avantajı doğuran bu süreçte Antalya’daki seracılık faaliyetlerinin yaygınlığı ve narenciye üretimindeki üstünlükler önem arz etmektedir. Isparta da ise tarım sektörünün dış ticaret yapısı çok istikrarlı değildir. Bazı yıllar ithalat ve ihracat değerleri arasındaki fark ihracat lehine gelişirken, bazı yıllarda bu fark tamamen kapanmakta ve ithalat – ihracat eşitliği

sağlanmaktadır. Bu istikrarsızlığın en önemli sebebinin ise il tarımsal üretiminin doğal şartlara olan yüksek oranlı bağımlılığı olduğu düşünülmektedir.

Balıkçılık: Isparta ‘Göller Bölgesi’ adı verilen bir coğrafyada yer alan bir il olarak, ürettiği iç su balıklarını avlayıp-yetiştirip-işleyerek dış pazarlara oldukça rahat pazarlayabilen bir il konumundadır. Bu kaynak yapısı ilin üstün bir rekabet avantajı yakalamasında önemli rol oynamaktadır. Antalya ise bir kıyı şehri olması ve kıyı balıkçılığıyla ilgili önemli bir potansiyele sahip olmasına rağmen, üretiminin önemli bir kısmını iç pazarda (yerli ve yabancı turistik faaliyetlerle) tüketmekte, bir o kadar da ithalat yapmak zorunda kalmaktadır. Bu süreç Antalya’dan beklenen sektörel rekabet avantajı üstünlüğünü azaltmaktadır.

Madencilik ve Taşocakçılığı: Bu faaliyet alanı her üç il için de önem arz etmektedir. Antalya ve Burdur bu faaliyet alanında yüksek ihracat performansları ile dikkat çekerken; Isparta diğer illerden daha düşük ihracat değerleri ile daha yüksek bir rekabet gücü ortaya koymaktadır.

Bu sonuç aslında; Antalya ve Burdur illerinin ‘Hariçte İşleme Rejimi’ kapsamındaki ticari faaliyetlerinin yoğunluğuna karşılık, Isparta ilinin yerel madenleri kendi yerel firmaları aracılığıyla işleyip, işlenmiş ürünlerini iç ve dış piyasalara doğrudan pazarlamasından kaynaklanmaktadır.

İmalat Sanayi: Bu faaliyet kolunda Burdur ve Isparta, Antalya’ya kıyasla oldukça küçük ticari değerler ortaya koymasına rağmen; bu alanda dış fazla elde ederek bölgesel rekabet avantajını yakalayabilmektedirler. Oysa ki Antalya bu faaliyet alanındaki yüksek dış ticaret hacmine rağmen dış açık veren yapısıyla herhangi bir rekabet avantajı ortaya koyamamaktadır. Antalya için böyle bir sonucun ortaya çıkmasında, ilin yüksek oranlı turist çekme kapasitesine sahip olması önem arz eder. İl’de aslında imalat sektörü güçlüdür, fakat çok yoğun yerli ve yabancı turist talebi nedeniyle mevcut sektörel üretimin hem nitelik hem de nicelik açısından yetersiz kaldığı ve ithalata ihtiyaç duyulduğu gözlenmektedir. İthalat artışı da sektörel bazlı rekabet avantajını olumsuz etkilemektedir.

Toptan ve Perakende Ticaret: Antalya’nın bu faaliyet kolundaki dış ticaret hacmi diğer iki ile göre oldukça yüksek olmasına rağmen, bu faaliyet alanında ortaya çıkan dış ticaret açıkları ilin bölgesel rekabet avantajını yakalamasına engel teşkil etmektedir. Antalya’nın bu sektördeki rekabet avantajının zayıflığının en önemli sebebi; İl’e gelen turist sayısının fazlalığı ve turistlerin sektörel taleplerini karşılamak için ithalat hacminin artırılmak zorunda kalınmasıdır. Isparta ise bu faaliyet kolundaki dış fazladan yararlanmak kaydıyla diğer bölge illeri karşısında bir rekabet avantajı elde etmektedir. Isparta’ya gelen yabancı turist sayıca az olmakta ve onlar genelde konaklamadan yollarına devam ettikleri için sadece yöresel ürünlere yönelik talepte bulunmakta ve bu durumda İl’in rekabet avantajını artırmaktadır. Ayrıca Isparta’nın tekel gücüne sahip olduğu özel ürünlerinin varlığı da (gül ve Eğirdir elması gibi) bu süreci tetiklemektedir.

Gayrimenkul, Kiralama ve İş Faaliyetleri: Antalya yabancı turizmin Türkiye’deki cazibe merkezi olması nedeniyle bu faaliyet alanındaki karşılaştırmalı üstünlüğünü hiçbir bölge iline bırakmamaktadır. Isparta ve Burdur’a gelen turistler ise genelde konaklama amaçlı değil, geçici süreliğine ziyarette bulunmaktadır.

Diğer Sosyal, Toplumsal ve Kişisel İşlemler: Antalya bu faaliyet kolunda da küresel cazibe merkezi olmanın avantajını kullanmakta ve rekabet gücü yüksek olan bölge ili olarak dikkat çekmektedir.

Sonuç itibarıyla; gerçekleştirilen RCA endeksi hesaplaması sonuçları, TR61 bölgesi illerinin karşılaştırmalı üstünlüğe sahip oldukları sektörleri ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, Balassa'nın ve diğer teorisyenlerin hazırlamış oldukları RCA endekslerinden yola çıkılarak sadece ülkelerin değil, bölgelerin ve il gibi daha küçük yerel birimlerin sektörel rekabet gücü ölçülmesi gerçekleştirilebileceği aşikardır. Ayrıca elde edilen sonuçların özellikle düşük sermaye birikimi ve düşük verimlilikle mücadele eden gelişmekte olan ülkelerde özellikle bölge bazlı kalkınma planları hazırlanırken kullanılması da etkin bir kalkınma stratejisi geliştirilmesi aşamasında fayda sağlayabilecektir.

Belirtilen bu sonuç tartışmaya açık olduğu gibi, çalışmada kullanılan RCA endeksi ve benzeri yöntemlerle sektörel rekabet ölçümlerinin yapılması, ülkelerin yerel ve genel bazlı kalkınma programlarının hazırlanmasında dikkate alınması gereken uygulamalardan bir tanesi olabilir.

KAYNAKÇA

Altay, N. Oğuzhan & Gacaner, Aydanur (2003). "Turkey's Dynamics of Competition: A Comparative Analysis of Competitiveness of the Textile and Clothing Industry". *paper presented at the VII.ERC/METU International Economy Congress*, Ankara.

Amighini, Alessia; Leone, Marinella & Rabellotti, Roberta (2011). "Persistence Versus Change in the International Specialization Pattern of Italy: How Much Does the 'District Effect' Matter?". *Regional Studies*. 45(3): 381–401.

Balassa, Béla (1965). "Trade Liberalisation and 'Revealed' Comparative Advantage". *The Manchester School of Economic and Social Studies*. 33 (2):99-123.

Bilas, Vlatka & Bošnjak, Mile (2015). "Revealed Comparative Advantage And Merchandise Exports: The Case Of Merchandise Trade Between Croatia And The Rest Of The European Union Member Countries". *Ekonom. Misao Praksa Dbk. God. XXIV*, Br. 1:29-47.

Coxhead, Ian (2007). "A New Resource Curse? Impacts of China's Boom on Comparative Advantage and Resource Dependence in Southeast Asia". *World Development*. 35(7):1099-1119.

Çoban, Orhan & Kök, Recep (2005). "Türkiye Tekstil Endüstrisi ve Rekabet Gücü: AB Ülkeleriyle Karşılaştırmalı Bir Analiz Örneği (1989–2001)". *İktisat, İşletme ve Finans Dergisi*. 20(228): 68-81.

Debaere, Peter (2003) "Relative Factor Abundance and Trade." *Journal of Political Economy*, 111: 589-610.

De Benedictis, Luca & Tamberi, Massimo (2002). "A Note on the Balassa Index of Revealed Comparative Advantage." *Universita' Politecnica delle Marche (I), Dipartimento di Scienze Economiche e Sociali, Working Papers 158*.

Erlat, Güzin & Erlat, Haluk (2004). “Türkiye’nin Orta Doğu Ülkeleri ile Olan Ticareti, 1990-2002”. (Edt) Ercan Uygur ve İrfan Cıvcır. GAP Bölgesinde Dış Ticaret ve Tarım. TEK Yayını.

Ferto, Imre & Hubbard, Lionel (2002). “Revealed Comparative Advantage and Competitiveness in Hungarian Agri-Food Sectors Technology Foresight in Hungary.”. *Institute of Economics Hungarian Academy of Sciences, Discussion Papers*. 2002/8.

Harrigan, James (1997) “Technology, Factor Supplies, and International Specialization: Estimating the Neoclassical Model.” *American Economic Review*, 87 (4): 475–494.

Hatırlı, S. Adem; Demircan, Vecdi & Özkan, Burhan (2003). “Tekstil ve Konfeksiyon İhracatında Türkiye’nin Rekabet Durumu”. *Türkiye VI. Pamuk, Tekstil ve Konfeksiyon Sempozyumu Bildirileri*. Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü. Yayın No:106:115-122.

<https://biruni.tuik.gov.tr> / Erişim: 18.04.2018.

<http://www.dpt.gov.tr/bgyu/biid/ibbs.html> / Erişim: 18.04.2018.

<http://yereldemokrasi.net/haritalarla-kamu-idaresi/147-istatistiki-bolge-birimleri-siniflandirmasi-ibbs-duzey-1-ve-duzey-2-bolgeleri> / Erişim: 18.04.2018.

<http://www.planlama.org/index.php/tuerkiyede-boelgesel-kalknma-ajanslar/tuerkiyedeki-statistiksel-boelge-birimleri-bb> / Erişim: 19.04.2018.

Jayawickrama, Ananda & Thangavelu, Shandre M. (2010). "Trade Linkages between China, India and Singapore: Changing Comparative Advantage of Industrial Products". *Journal of Economic Studies*. 37(3):248-266.

Kaitila, Ville & Widgren, Mika (1999). “Revealed Comparative Advantage in Trade Between the European Union and the Baltic Countries”. *The Research Institute of the Finnish Economy Discussion Papers*, No. 697.

Kara, Oğuz & Erkan, Birol (2011). “Türkiye’nin Emek Yoğun Mal İhracatındaki Karşılaştırmalı Üstünlüklerin Makro Ekonomik Büyüklüklerle İlişkisi”. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Bahar 2011, 7,7(1):67-93.

Lai, Huiwen & Zhu, Susan Chun. (2007) “Technology, Endowments, and the Factor Content of Bilateral Trade.” *Journal of International Economics*, 71 (2): 389-409.

Liesner, Hans Hubertus (1958), “The European Common Market and British Industry”, *Economic Journal*, 68, 302-316.

Lin, Justin Yifu; Cai, Fang & Li, Zhou (1996) *The China Miracle: Development Strategy and Economic Reform*. Hong Kong: Chinese University Press.

Mahajan, Varun, Nauriyaland, D.K. & Singh, S.P. (2015). “Trade Performance and Revealed Comparative Advantage of Indian Pharmaceutical Industry in New IPR Regime”. *International Journal of Pharmaceutical and Healthcare Marketing*. 9(1):56-73.

Riaz, Khalid & Jansen, Hans G. P. (2012). “Spatial Patterns of Revealed Comparative Advantage of Pakistan’s Agricultural Exports”. *Pakistan Economic and Social Review*, 50(2) (Winter 2012), 97.

Richardson, David J. & Zhang, Chi (2001) “Revealing Comparative Advantage Chaotic or Coherent Patterns across Time and Sector and U.S. Trading Partner?” In *Topics in Empirical International Economics: A Festschrift in Honor of Robert E. Lipsey*, ed. Magnus Blomstrom, and Linda, S. Goldber, 195-232, Chicago: University of Chicago Press.

Seyoum, Belay (2007). “Revealed Comparative Advantage and Competitiveness in Services: A Study with Special Emphasis on Developing Countries”. *Journal of Economic Studies*. 34(5): 376 – 388.

Serin, Vildan & Civan, Abdülkadir (2008). “Revealed Comparative Advantage and Competitiveness: A Case Study for Turkey Towards the EU”. *Journal of Economic and Social Research*. 10(2): 25-41.

Siggel, Eckhard (2006) “International Competitiveness and Comparative Advantage: A Survey and a Proposal for Measurement.” *Journal of Industry, Competition and Trade*, 6 (2): 137-159.

Utkulu, Utku & Seymen, Dilek (2004). “Revealed Comparative Advantage and Competitiveness: Evidence for Turkey visà-vis the EU/15”. *Paper presented on the European Trade Study Group 6th Annual Conference ETSG*, Nottingham.

Vollrath, Thomas L. (1991), “A Theoretical Evaluation of Alternative Trade Intensity Measures of Revealed Comparative Advantage”, *Weltwirtschaftliches Archiv*, 130, 265-79.

Yücel, Yener (2010). “Uluslararası Ticaretin Serbestleştirilmesi Sürecinde Türk Tekstil ve Hazır Giyim Sektörünün Rekabet Gücü ve Çin Tehdidi”. *Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi*. 29(2):227-250.